

Nr 54.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; given Stockholms slott den 1 februari 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Riksdagen har genom skilda beslut för tidigare budgetår bemyndigat Kungl. Maj:t att avgöra vissa frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan. I den föreliggande propositionen hemställes (punkt 1) om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning jämväl för budgetåret 1952/53 medgiva befrielse från ersättningsskyldighet till kronan. Vidare underställas riksdagens prövning (punkterna 2—12) 11 frågor om befrielse från betalningsskyldighet. Slutligen begäres (punkterna 13 och 14) bemyndigande att medgiva avskrivning av vissa fordringar.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 1 februari 1952.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet m. m. och anför härutinnan följande.

Riksdagen har i skrivelse 1946: 565 bemyndigat Kungl. Maj:t att i enlighet med vissa i skrivelsen närmare angivna riktlinjer pröva frågor om befrielse från skyldighet att återbetala löne- och pensionsbelopp, som utbetalats i strid mot under riksdagens medverkan tillkomna bestämmelser. I överensstämmelse med riksdagens uttalande, att redogörelse bör lämnas riksdagen för av Kungl. Maj:t meddelade beslut om befrielse från återbetalningsskyldighet, varom här är fråga, kommer att i annat sammanhang till vederbörligt utskott överlämnas en förteckning över samtliga av Kungl. Maj:t under år 1951 i detta avseende meddelade beslut.

1.

Vid anmälan av propositionen 1948: 46 (punkt 1 av utdrag av protokollet över försvarsärenden för den 23 januari 1948) lämnade föredragande departementschefen en närmare redogörelse för hur frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning avgöra ärenden om befrielse från ersättningsskyldighet dittills bedömts av riksdagen. I propositionen 1951: 57 (punkt 1 av utdrag av protokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1951) hemställde föredragande departementschefen att bemyndigande av enahanda slag som riksdagen tidigare lämnat i detta avseende måtte utverkas även för budgetåret 1951/52. I anledning av denna hemställan lämnade riksdagen i skrivelse 1951: 84 Kungl. Maj:t bemyndigande att under budgetåret 1951/52 avgöra dels frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kronor.

Med stöd av detta och tidigare erhållet bemyndigande har Kungl. Maj:t under år 1951 medgivit befrielse från ersättningskyldighet på sätt framgår av en förteckning, vilken torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll (motsvarande förteckningar över de tidigare, med stöd av riksdagens bemyndiganden, avgjorda ärendena återfinnas såsom bilagor till propositionerna 1946: 82, 1947: 56, 1948: 46, 1949: 145, 1950: 74 samt 1951: 57). Vid dessa ärendens behandling har beaktats vad riksdagen framhållit i skrivelse 1945: 55. Ehuru här avsedda ärenden numera icke uppgå till samma betydande antal som under åren närmast efter beredskapstidens slut, synas dock såväl ärendenas art som deras antal motivera det förenklade behandlingssätt, som vinnes om dessa frågor i viss utsträckning kunna avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill bör enahanda bemyndigande utverkas även för budgetåret 1952/53. Jag hemställer alltså att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1952/53 avgöra dels frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger femtusen kronor.

2.

Vid tjänstgöring som korridorpost i Svea livgardes kasern den 22 februari 1944 riktade värnpliktige nr 3161—1—42 P. A. Kraft på skämt ett gevär mot värnpliktige nr 6445—1—42 T. B. Andeborg varvid ett skarpt skott avgick ur geväret och träffade Andeborg i buken, i följd varav denne tillfogades skada av livsfarlig art.

Händelsen blev föremål för domstols prövning. Regementskrigsrätten vid Svea livgarde, där vederbörande åklagare och Andeborg under åberopande av att Kraft vore vållande till skottskadan förde talan mot Kraft, dömde genom utslag den 15 maj 1944 Kraft dels för vårdslöshet i fullgörande av tjänsteplikt att hållas i vaktarrest femton dagar dels ock för vållande till svår kroppsskada att hållas i fängelse två månader. Med verkställigheten av fängelsestraffet skulle villkorligt anstå. Kraft förpliktades att utgiva ersättning till kronan för kostnader för sjukhusvård m. m. åt Andeborg med 827 kronor 86 öre jämte 5 % ränta från den 24 april 1944 ävensom att ersätta kronan dess kostnader i målet med 60 kronor. Kraft förpliktades vidare att utgiva ersättning till Andeborg för sveda och värk till och med den 24 april 1944 med 1 200 kronor. Krigshovrätten, där Kraft besvarade sig i fråga om skadeståndet till Andeborg, prövade genom utslag den 10 april 1945 rättvist på det sätt ändra krigsrättens utslag att det belopp Kraft hade att

utgiva till Andeborg i ersättning för sveda och värk till och med den 24 april 1944 nedsattes till 900 kronor.

Uti en den 25 april 1950 dagtecknad skrift har Kraft anhållit om befrielse från den ersättningsskyldighet som på grund av krigsrättens förenämnda utslag åvilar honom gentemot kronan. Kraft har härvid anfört att han saknade ekonomisk möjlighet att betala ersättningsbeloppet.

Försvarets civilförvaltning, som i ärendet inhämtat utlåtande från sekundchefen för Svea livgarde, har i sitt den 12 juni 1951 avgivna utlåtande anfört i huvudsak följande.

Kraft, som vore gift och i sitt äktenskap hade två minderåriga barn, hade för närvarande en månadslön av 603 kronor. Han häftade icke i skuld till annan än kronan och Andeborg. Han hade icke erlagt något av sin skuld till Andeborg. Vål hade sökanden gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse. Med hänsyn till skadans uppkomst och sökandens ålder vid tiden därför samt sökandens i förhållande till hans ekonomiska ställning omfattande försörjningsplikt syntes en viss eftergift — som även skulle öka hans möjlighet att tillgodose Andeborg — av kronans fordran emellertid kunna anses befogad. Civilförvaltningen hade därför intet att erinra mot bifall till ansökningsen i så måtto, att sökanden, därest han inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid till ämbetsverket inbetalade 200 kronor, finge vara befriad från vidare ersättningsskyldighet såvitt nu är i fråga.

Statskontoret har i ett den 1 augusti 1951 avgivet utlåtande förklarat sig med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter hysa betänkligheter mot att den ådömda betalningsskyldigheten till någon del efterskänkes. Skulle skäl dock anses föreligga att i viss utsträckning tillmötesgå ansökningsen, borde enligt ämbetsverkets mening betalningsskyldigheten icke nedsättas till lägre belopp än 400 kronor.

Departementschefen.

Kraft har ådragit sig en i förhållande till hans ekonomiska ställning betydande ersättningsskyldighet till såväl kronan som enskild målsägande. I likhet med försvarets civilförvaltning anser jag, att Krafts ersättningsskyldighet till kronan bör nedsättas för att underlätta för honom att erlagga skadeståndet till den enskilde målsäganden. Jag förordar därför att Kraft, därest han inom tid som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma till kronan inbetalar 200 kronor, befrias från vidare ersättningsskyldighet till kronan i förevarande hänseende.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att värnpliktige nr 3161—1—42 P. A. Kraft, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 200 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av regementskrigsrättens vid Svea livgarde utslag den 15 maj 1944.

3.

Under vakttjänstgöring vid Signalregementet den 18 april 1949 sutto dåvarande volontärerna *V. E. Hallenbo* och *L. Y. Pihl* tillsammans med en tredje volontär i vaktlokalen och sysslade med sina pistoler, som de fått ut endast kort tid förut. *Hallenbo* gjorde härvid en mantelrörelse med sin pistol och därefter en avfyring. Han hade emellertid underlåtit att dessförinnan på föreskrivet sätt ur vapnet avlägsna det med skarpa patroner fyllda magasinet med påföljd att ett skott avfyrades och träffade *Phils* pistol. *Kulan* splittrades mot pistolkolven och *Pihl*, som hade pistolen i sin högra hand, fick fingrarna skadade.

Olyckshändelsen blev föremål för domstols prövning. Södra Roslags häradsrätt, där vederbörande åklagare och *Pihl* under återopande av att *Hallenbo* vore vållande till skottskadan förde talan mot *Hallenbo*, fann i dom den 17 mars 1951, med hänsyn till *Hallenbos* oerfarenhet i bruket av pistol och till de förhållanden i övrigt under vilka skottet avgått, att straffet kunde bestämmas i disciplinbot och dömde honom för tjänstefel till disciplinstraff av disciplinbot för åtta dagar. *Hallenbo* ålades utgiva skadestånd till kronan dels för reparation av den av *Pihl* innehavda pistolen med 34 kronor 30 öre, dels ock för vård av *Pihl* med 1 272 kronor eller tillhoppa 1 306 kronor 30 öre jämte 5 % ränta därå från den 20 januari 1951. *Hallenbo* ålades vidare att ersätta kronan dess kostnader i målet med 115 kronor. *Hallenbo* ålades härjämte att till *Pihl* utgiva skadestånd för sveda och värk med 1 000 kronor jämte ränta ävensom 15 kronor i kostnadsersättning. Domen har vunnit laga kraft.

I en den 28 april 1951 dagtecknad skrift har *Hallenbo* anhållit att av nåd bliva befriad från den på grund av olyckshändelsen utdömda ersättningen till kronan. *Hallenbo* har därvid anfört bland annat följande. Han vore född den 28 april 1929 och son till en jordbrukare. Båda hans föräldrar levde men saknade förmögenhet. Han vore uttagen till officersutbildning och genomginge för närvarande kurs på försvarets läroverk. Han hade korprals lön som efter skatteavdrag utgjorde kontant 198 kronor per månad och hade hittills icke kunnat samla något sparkapital, varför han vore helt beroende av sin avlöning för sin fortsatta utbildning. Enbart skadeersättningen till *Pihl* komme sålunda att belasta hans ekonomi för lång tid framåt, då enda utvägen för honom vore att göra avsättning månadsvis för detta.

Försvarets civilförvaltning har i ett den 15 maj 1951 avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till omständigheterna i samband med ifrågavarande olyckshändelse, sökandens bristfälliga utbildning beträffande handhavande av pistol, hans i övrigt väl vitsordade tjänstgöring samt i betraktande jämväl av hans förhållandevis svaga ekonomiska ställning finner sig försvarets civilförvaltning böra tillstyrka att sökanden befrias från sin betalningsskyldighet till kronan. Det bör enligt civilförvaltningens mening även fästas vikt vid den

omständigheten, att ett utkrävande av här ifrågavarande belopp skulle väsentligt minska sökandens möjlighet att erlagga det belopp, som ålagts honom att utgiva till den skadade Pihl.

Statskontoret har i utlåtande den 30 juni 1951 anslutit sig till vad försvarets civilförvaltning anfört och hemställt.

Departementschefen.

Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall vill jag icke motsätta mig att Hallenbo i enlighet med myndigheternas förslag befrias från ersättningskyldighet till kronan på grund av ifrågavarande olycka. Ett särskilt skäl härtill utgör den omständigheten att Hallenbo har att erlagga ett för honom betungande skadestånd till den vid olyckan skadade Pihl. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att furiren V. E. Hallenbo befrias från honom på grund av Södra Roslags häradsrätts dom den 17 mars 1951 gentemot kronan åvilande ersättningskyldighet.

4.

Kryssaren Gotland befann sig på expedition i utländska farvatten under tiden den 27 november 1949—den 6 mars 1950 och den 17 maj—den 29 juni 1950. Som kassaredogörare ombord tjänstgjorde sedan slutet av augusti månad 1949 flaggförrädskonstapeln A. A. Håkansson. I samband med inventering och avslutande av kassan före kryssarens avgång till utländska farvatten upptäcktes den 25 november 1949 en brist å 1 200 kronor i kassaredogörarens förskottskassa. Med fartygschefens tillstånd hade Håkansson täckt denna brist med lånade medel. Bristen, som anmäldes till försvarets civilförvaltning i en av Håkansson den 18 januari 1950 från Jamaica avsänd skrivelse, hade icke antecknats i inventeringsprotokollet. I mars månad 1950 hade konstaterats ett, som det sedermera visade sig skenbart, överskott å 1 200 kronor, varvid Håkansson, i tanke att den tidigare bristen berott på något misstag vid inventeringen, återbetalade lånet å 1 200 kronor medelst överskottsmedlen. Under sommaren 1950 hade vidare genom felräkning uppstått ett underskott på 38 kronor 9 öre. I samband med hos försvarets civilförvaltning verkställd förhandsgranskning och bokföring av till kryssarens utlandsexpedition vintern 1949—50 hörande räkenskaper konstaterades att redovisning saknades för 1 500 kronor.

I en den 17 augusti 1950 dagtecknad skrift har Håkansson hemställt att av nåd bliva befriad från betalningsskyldigheten för de 1 538 kronor, som brutit i hans redovisning som kassaredogörare ombord på kryssaren Gotland. Håkansson har härvid anfört bland annat följande. Då han tillträdde kommenderingen som kassaredogörare på kryssaren Gotland hade han icke haft kassatjänst på många år. De första månaderna blevo mycket pressande på grund av hans

dåliga rutin och det jäktiga arbetet i samband med fartygets rustande för vinterlångresan. Bristerna måste bero på felräkning av honom. Under den tid fartyget varit utomlands hade kassans omsättning varit mycket stor. — Enligt en framställningen bifogad tablå skulle omsättningen för denna tid utgjort i runt tal 2,8 miljoner kronor.

Chefen för kryssaren Gotland har med överlämnande av Håkanssons ansökan till försvarets civilförvaltning i ett den 17 augusti 1950 avgivet yttrande tillstyrkt Håkanssons framställning och därvid anfört bland annat följande. Han hade icke funnit skäl misstänka att några som helst oegentligheter förekommit. Tjänsten som kassaredogörare på ett fartyg av Gotlands storlek vore mycket betungande. Särskilt gjorde sig detta märkbart under expedition till utländska farvatten, bland annat på grund av svårigheter vid växling av främmande valutor.

Försvarets civilförvaltning har med överlämnande av framställningen i ett den 13 februari 1951 avgivet yttrande anfört i huvudsak följande.

Granskning av räkenskaperna och övriga undersökningar hade av civilförvaltningen företagits utan att dock giva någon klarhet beträffande uppkomsten av bristerna. Det kunde emellertid konstateras, att sökanden icke på ett tillfredsställande sätt fullgjort sina åligganden. I likhet med fartygschefen ansåge emellertid civilförvaltningen, att anledning ej finnes att misstänka oegentligheter. Hänsyn borde även tagas till sökandens bristande rutin vid tillträdet av kassaredogörarskapet samt de pressande arbetsförhållandena för kassaredogörare ombord å större fartyg, särskilt före och under expedition till utländska farvatten. Under dylik expedition omfattade redovisningen flera olika valutor varjämte växling av stora belopp till personalen ofta måste ske under brådskande omständigheter. Med hänsyn till det anförda syntes det skäligt, att sökanden befriades från skyldighet att ersätta den brist å 300 kronor, som uppkommit under kryssarens utlandsexpedition. Tillräckliga skäl syntes icke föreligga att ersätta sökanden den av honom täckta bristen å 38 kronor 9 öre. Vad beträffade den redan före dessa expeditioner konstaterade bristen å 1 200 kronor, vilken sökanden ersatt för att i mars 1950 bereda sig täckning härför ur det då konstaterade skenbara överskottet, hade ingen utredning angående dess uppkomst kunnat förebringas. Av principiella skäl kunde civilförvaltningen icke tillstyrka, att sökanden helt befriades från sin skyldighet att ersätta nämnda brist, även om ämbetsverket med hänsyn till sökandens bristande rutin samt de ekonomiska svårigheter, som skulle vara förbundna med ett erläggande av hela beloppet, icke ville motsätta sig att viss nedsättning av sökandens betalningsskyldighet komme till stånd. För sin del föreslog civilförvaltningen en nedsättning till hälften. Civilförvaltningen tillstyrkte sålunda, att Håkansson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid inbetalade 600 kronor, i övrigt befriades från sin skyldighet att ersätta de brister om sammanlagt 1 500 kronor i kryssaren Gotlands kassa, som ansökningen avsåge.

Statskontoret har i ett den 7 mars 1951 avgivet utlåtande anfört, att statskontoret med hänsyn till förevarande omständigheter icke ville motsätta sig att Håkanssons betalningsskyldighet nedsattes på sätt försvarets civilförvaltning förordat.

Departementschefen.

Jag ansluter mig till vad försvarets civilförvaltning och statskontoret anför och finner sålunda, att Håkanssons ersättningskyldighet till kronan i förevarande fall bör nedsättas till ett belopp av 600 kronor under förutsättning att beloppet inbetalas inom viss tid. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma denna tid.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att flaggförrädskonstapeln A. A. Håkansson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 600 kronor, befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan i förevarande fall.

5.

Genom krigshovrättens utslag den 10 maj 1949 förpliktades kaptenen vid marinintendenturkåren *N. O. O. Högländ* och förre underofficeren av 2. graden *K. A. Guldbäck* att solidariskt till kronan utgiva, jämte ränta, 5 362 kronor 36 öre, vilka medel Guldbäck förskingrat av biljettintäkter från filmverksamheten vid Stockholms örlogsstation, samt att ersätta kronan dess kostnad å målet vid krigsrätt med 450 kronor.

De närmare omständigheterna voro följande.

Guldbäck hade under tiden den 13 augusti 1943—den 18 september 1945 tjänstgjort som föreståndare för filmverksamheten vid Stockholms örlogsstation med skyldighet att redovisa uppburna medel till Högländ, som tjänstgjorde som kassaförvaltare. Under ifrågavarande tjänstgöring hade Guldbäck av biljettintäkterna förskingrat sammanlagt 5 362 kronor 36 öre samt därvid för att dölja förskingringarna dels i åtskilliga fall underlåtit att till kassaförvaltaren avgiva föreskriven redovisning, dels i några fall å biljettredovisningshandlingar falskeligen tecknat biljettförsäljares namn och dels undanstuckit till honom överlämnade biljettserier.

Stationskrigsrätten vid Stockholms örlogsstation, där kronan yrkade förpliktande för Högländ att solidariskt med Guldbäck till kronan utgiva 5 362 kronor 36 öre, dömde genom utslag den 27 februari 1947 Högländ för oförstånd och försummelse i fullgörande av tjänsteplikt att undergå vaktarrest i tio dagar men fann den av kronan förda ersättningstalan mot Högländ icke kunna bifallas.

Krigshovrätten fann i sitt nyssberörda utslag att Högländ genom sin uraktlåtenhet i fråga om kontrollen av Guldbäcks redovisningar uppenbarligen hade möjliggjort förskingringarna och sålunda icke kunde undgå ersättningskyldighet härför.

Högländ ansökte om tillstånd att fullfölja talan mot krigshovrättens utslag men Kungl. Maj:t fann genom utslag den 5 augusti 1950 ej skäl att bifalla hans ansökan.

I en den 20 september 1950 dagtecknad skrift har Högland anhållit att av nåd bliva befriad från den honom enligt krigshovrättens berörda utslag åvilande skadeståndsskyldigheten. Högland har därvid anfört i huvudsak följande. Han är född 1896 och ingår i pensionsåldern den 1 april 1952. Han är gift och har två minderåriga barn. Varken han eller hans hustru äger någon privatförmögenhet. Han bidrager med 600 kronor om året till försörjning av åldrig moder. Skulle han efter inträffad pensionsålder av pensionsförmånerna avbetala skadeståndet, bleve hans ekonomi så rubbad, att ööverstigliga svårigheter att försörja familjen och modern måste uppstå för honom.

Försvarets civilförvaltning, som från chefen för marinintendenturkåren införskaffat utredning rörande Höglands ekonomiska ställning, har i ett den 5 december 1950 avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande.

Höglands taxerade inkomst enligt 1949 års taxering uppginge till 13 100 respektive 13 980 kronor. Enligt uppgift ägde varken sökanden eller hans hustru någon förmögenhet. Han bidroge till försörjningen av åldrig moder med 600 kronor för år. Med hänsyn till Höglands förhållandevis svaga ekonomiska ställning samt den korta tid, som återstode till pensionsåldern, ansåge sig civilförvaltningen kunna tillstyrka, att sökanden, därest han till ämbetsverket inbetalade visst belopp, befriades från återstående ersättningsskyldighet. Sökanden hade enligt civilförvaltningens mening gjort sig skyldig till så allvarliga försummelser i fråga om kontrollen och tillsynen av biljettredovisningarna och biljettintäkterna vid Stockholms örlogsstations filmverksamhet, att det belopp vartill hans skadeståndsskyldighet kunde komma att nedsättas icke borde sättas alltför lågt. Civilförvaltningen föresloge för sin del att beloppet fastställdes till 1 000 kronor. Villkor för befrielse från återstående ersättningsskyldighet borde vara, att nämnda belopp inbetalades till civilförvaltningen före viss, av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt.

Statskontoret har i utlåtande den 23 december 1950 anfört som följer.

Med hänsyn till att sökanden grovt brustit i honom åliggande skyldighet att kontrollera Guldbäcks redovisningar, varigenom uppenbarligen ifrågavarande försörjningsringar möjliggjorts, och då av domskålen framgår, att sökanden vid icke mindre än sex tillfällen inlåtit sig på privata affärer med Guldbäck, hyser statskontoret allvarliga betänkligheter mot ett bifall till förevarande framställning. Därest Kungl. Maj:t emellertid skulle finna skäl föreligga att tillmötesgå ansökningen, bör enligt ämbetsverkets mening skadeståndet icke nedsättas till lägre belopp än 2 000 kronor.

Departementschefen.

I likhet med de hörda myndigheterna finner jag, att Högland gjort sig skyldig till en så allvarlig försummelse, att fullständig befrielse från ersättningsskyldigheten icke bör ifrågakomma. Med hänsyn till Höglands relativt begränsade ekonomiska tillgångar och honom åvilande försörjningsplikt finner jag mig emellertid böra föreslå, att hans ersättningsskyldighet nedsättes. En sådan nedsättning läser icke påverka möjligheten för kronan att göra hela sin återstående fordran gällande mot Guldbäck. I vad mån det

föreligger faktisk möjlighet att utfå denna fordran av Guldbäck kan icke bedömas med ledning av handlingarna i ärendet.

Med beaktande av i ärendet föreliggande omständigheter förordar jag att Högland, därest han inom tid som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma inbetalat 1 500 kronor, befrias från vidare betalningsskyldighet till kronan i förevarande hänseende.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kaptenen N. O. O. Högland, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalat ett belopp av 1 500 kronor, befrias från återstående ersättnings-skyldighet till kronan på grund av krigshovrättens utslag den 10 maj 1949.

6.

Genom dom den 22 juni 1950, som vunnit laga kraft, dömde Stockholms rådhusrätt kontorsbudet *Lars Roland Görling* för vållande till eldskada å annans egendom att till kronan utgiva sjuttio dagsböter om fyra kronor. Görling förpliktades att såsom skadestånd till kronan utgiva 46 442 kronor 54 öre jämte ränta.

De närmare omständigheterna voro följande.

Görling hade under kvällen den 30 november 1948 i syfte att tillbringa natten på vinden till en stallbyggnad, tillhörande kronan och belägen inom Svea artilleriregementes kasernområde vid Valhallavägen i Stockholm, genom att krypa ned genom en taklucka olovligen berett sig tillträde till vinden. Där hade han för att lysa sig tänt ett medfört stearinljus, vilket efter en stund kommit att antända på vinden förvarat hö. Elden hade spritt sig och förorsakat avsevärda skador på såväl stallbyggnaden som i densamma förvarade, kronan tillhöriga höbalar.

Kronan förde vid rådhusrätten skadeståndstalan mot Görling och yrkade att han skulle utgiva ersättning med 35 000 kronor för den brunna byggnaden. 9 000 kronor för röjning av densamma, 11 625 kronor 83 öre för i byggnaden befintligt förstört hö samt 353 kronor 57 öre för kronan tillhöriga vid branden förstörda persedlar eller med tillhoppa 55 979 kronor 40 öre, varifrån kronan medgav avdrag med 9 536 kronor 86 öre, motsvarande vad kronan med anledning av branden tillgodogjort sig av ett belopp, som utbetalats av det försäkringsbolag, hos vilket Görlings fader tecknat ansvarighetsförsäkring.

I en den 22 september 1950 dagtecknad skrivelse har advokaten Valborg Lundgren i egenskap av försvarare för Görling hemställt att Görling måtte av nåd befrias från att utgiva det skadestånd vartill rådhusrätten förpliktat honom. Advokaten Lundgren har härvid anförut följande.

Hon önskade särskilt framhålla, att överläkaren Helge Knöös vid sin undersökning av Görling funnit honom vid tiden för gärningarnas begående lida av sådana rubbningar som avsåges i 5 kapitlet 5 § strafflagen. Medicinalstyrelsen hade i sitt utlåtande icke funnit tillräckliga skäl föreligga för

ett sådant antagande. I samband med sistnämnda uttalande hade emellertid framhållits att ärendet vore av sådan karaktär, att åtalseftergift borde kunna meddelas. Det kunde möjligen antagas att medicinalstyrelsen tänkt sig en sådan utveckling av ärendet och därför, måhända också med hänsyn till Görling själv och hans framtid som för närvarande tedde sig betydligt ljusare än tidigare, ansett tillräckliga skäl icke föreligga för ett utlåtande, som skulle kunna ligga till grund för en straffriförklaring. För de personer, vilka under senare år varit i tillfälle följa Görlings kamp för att nå balans och anpassning i samhället, hade det emellertid stått fullt klart att hans pressade tillstånd vid den tid då branden skedde måste ha bidragit på ett avgörande sätt till den ovarsamhet han då lade i dagen. Enär Görling numera väl skötte ett arbete och hade god omvårdnad av en socialassistent, för vilken han hade fullt förtroende, samt den sociala prognosen för honom i övrigt syntes vara god, syntes det honom ådömda skadeståndet vara ett allt överskuggande spöke. Det vore också fara värt att denna betungande skadeståndsskyldighet som Görling, mänskligt att döma, aldrig komme att bli i stånd att infria komme att betaga honom hans arbetslust.

Försvarets civilförvaltning och *arméförvaltningen* ha i ett den 17 april 1951 avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande.

Om Görlings ekonomiska förhållanden har uppgivits, att han, som är ogift och född år 1931, innehar anställning såsom varubud mot månadslön av 280 kronor jämte fri kost, att han icke har några tillgångar, att han häftar även för andra skulder, som han iklätt sig för att få medel att betala studiemateriel och kursavgifter i sammanhang med en påbörjad aftonkurs vid Stockholms tekniska institut samt att han icke kan påräkna något understöd från anhöriga.

Från polisutredningen i målet har inhämtats, bland annat, att sökanden medan branden ännu pågick hos polisen själv anmälde sig såsom vållande till branden.

Med hänsyn till omständigheterna vid brandens uppkomst, det straff som ådömts sökanden och vad som upplysts om hans ålder och psykiska beskaffenhet samt i betraktande av att han med största sannolikhet icke kommer att kunna erlægga ens någon del av skadeståndet, vilja försvarets civilförvaltning och arméförvaltningen icke motsätta sig bifall till ansökningen.

Statskontoret har i ett den 23 maj 1951 avgivet utlåtande anfört, att ämbetsverket icke ville motsätta sig att sökanden befriades från återstående ersättningsskyldighet, därest han under en förhållandevis lång tidsperiod genom månatliga inbetalningar till kronan gäldade ett belopp av förslagsvis 1 000 kronor.

Departementschefen.

Görling har genom sitt obetänksamma handlande ådragit sig betydande ersättningsskyldighet till kronan. Av handlingarna i målet framgår att Görling vid tidpunkten för branden var endast 17 år och på grund av olyckliga familjeförhållanden befann sig i ett psykiskt pressat tillstånd. Han synes emellertid numera ha börjat anpassa sig i samhället. Så länge han har att fullgöra den stora skadeståndsskyldigheten torde han dock få svårt att skapa sig en dräglig tillvaro. Med hänsyn härtill förordar jag, att Görling befrias från honom i förevarande hänseende åvilande skadeståndsskyldighet, därest

han inom tid som det torde ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma inbetalningar på 200 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Lars Roland Görling, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalningar ett belopp av 200 kronor, befrias från återstoden av honom på grund av Stockholms rådhusrätts dom den 22 juni 1950 åvilande skadeståndsskyldighet mot kronan.

7.

Genom rådhusrättens i Eskilstuna dom den 24 februari 1941, vilken vunnit laga kraft, ålades ingenjörerna *Evald Konrad Ytterell* och *Erik Martin Gustafsson* att solidariskt till kronan utgiva dels 22 728 kronor jämte ränta såsom skadestånd för icke fullgjort leveransavtal dels ock 500 kronor i rättegångskostnader.

De närmare omständigheterna voro följande.

Genom kontrakt den 3 december 1938 mellan arméförvaltningens dåvarande tygdepartement, å ena, samt handelsbolaget Malmköpings Aduceringsverk, Ytterell & Gustafsson, å andra sidan, förband sig handelsbolaget att för departementets räkning tillverka och leverera 25 000 st. hylsämnen av aducergods till stridsvinggranater mot en ersättning av 2 kronor 75 öre per styck. Materielen skulle, för att leveransen skulle anses i rätt tid fullgjord, vara färdig och hos departementets kontrollkontor anmäld för avsändning med minst 2 000 st. hylsämnen per månad med början den 15 januari 1939. Tygdepartementet förbehöll sig rätt att, därest leveransen ej vore fullgjord inom två månader efter leveranstidens utgång, på leverantörens bekostnad och utan att leveransen förut till tävlan utbjödes, på annat håll låta utföra leveransen eller den bristande delen därav samt att annullera kontraktet. Bland villkoren i övrigt stadgades, att leverantören skulle kostnadsfritt tillhandahålla det antal hylsämnen, som under tillverknings gång kasserades på grund av materialfel hos projektilhylsa. Sedan förseningar av delleveranser förekommit under hela år 1939, anmodade dåvarande tygdepartementets kontrollkontor i skrivelse den 3 november 1939 handelsbolaget att inkomma med förklaring till förseningarna och uppgift å beräknad tidpunkt för slutleveransens verkställande. Som svar härpå anhöll aktiebolaget Aduceringsgods, som uppgav sig ha övertagit Malmköpings Aduceringsverks rörelse, om uppskov med leveranserna och hemställde, att tygdepartementet måtte lämna aktiebolaget tillfälle att fullgöra resterande leverans mot mellanvarande kontrakt. I skrivelse den 8 december 1939 förklarade sig tygdepartementet i anledning därav vilja låta anstå med hävande av kontraktet under förutsättning, att aktiebolaget till den 15 februari 1940 levererade 300 st. provämnen för departementets godkännande. Detta villkor uppfyllde aktiebolaget icke. Då det stod klart, att ifrågavarande leverans icke skulle komma att slutföras inom avtalad tid och då tygdepartementet slutit avtal med annan firma om bearbetning av de hylsämnen, som Malmköpings Aduceringsverk skulle leverera, nödgades tygdepartementet den 27 december 1939 från annat håll beställa hylsämnen för att täcka den ifrågavarande leveransen. Av de hos Malmköpings Aduceringsverk till ett pris av 2 kronor 75 öre per styck beställda

25 000 hylsämnen, som skulle varit slutlevererade den 15 januari 1940, hade intill den 2 oktober 1940 levererats allenast 10 403, varav endast 6 060 kunnat slutgiltigt godkännas. De från annat håll beställda hylsämnen betingade ett pris av 3 kronor 95 öre per styck, varför den merkostnad, tygdepartementet fått vidkännas till följd av att ifrågavarande leverans icke blivit i vederbörlig ordning fullgjord uppgick till tillhoppa 22 728 kronor. Efter stämning ålade rådhusrätten i Eskilstuna genom ovan berörda dom Ytterell och Gustafsson att till kronan solidariskt utgiva detta belopp i skadestånd.

I den 18 januari 1951 dagtecknade skrivelser ha Ytterell och Gustafsson, var för sig, hemställt att av nåd bliva befriade från dem i förevarande fall åvilande ersättningsskyldighet. Båda ha därvid anført att det vid företagen utmätning visat sig att de saknade utmättningsbara tillgångar. Deras ekonomi hade till följd av deras befattning med firma Malmköpings Aduceringsverk blivit så undergrävd att de icke heller för framtiden syntes ha möjlighet fullgöra sin betalningsskyldighet i förevarande hänseende.

Enligt intyg av vederbörande kommunalkamrerare hade Ytterell för år 1950 taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av 15 050 kronor och till kommunalskatt för ett belopp av 16 620 kronor. Ytterell har uppgivit, att han, som är gift och har fyra barn i åldern 9—14 år, icke har några som helst tillgångar förutom möbler och har skulder till belopp av 2 800 kronor.

Gustafsson har enligt inkomstlängden för år 1950 taxerats till statlig inkomstskatt för ett belopp av 3 770 kronor och till kommunalskatt för ett belopp av 4 000 kronor. Gustafsson, som är gift och har ett barn, har uppgivit, att hans skulder överstiga tillgångarna.

Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningen (tygavdelningen) ha den 13 mars 1951 avgivit gemensamt utlåtande. Härav inhämtas bland annat följande.

De försök att genom utmätning indriva kronans fordran som åberopades av sökandena hade senast verkställts, beträffande Gustafsson den 7 juni 1948 och beträffande Ytterell den 20 januari 1943.

Ämbetsverken anförde vidare att vad i ärendet upplysts om sökandenas ekonomiska förhållanden syntes giva vid handen, att det skulle bli kännbart för dem att betala även en mindre del av skulden. Det torde ligga utom de praktiska möjligheternas ram för dem att gälda hela beloppet.

Enligt civilförvaltningens mening ledde en avvägning av de olika synpunkter, som i förevarande fall gjorde sig gällande, närmast till den ståndpunkten, att nedsättning borde kunna medgivas, dock icke i vidare mån än att betalning av återstående belopp ekonomiskt tedde sig i icke ringa grad kännbart för sökandena. Civilförvaltningen hade därför icke något att erinra mot bifall till ansökningarna i så måtto, att sökandena — därest de eller någon av dem inom en viss kort tid, förslagsvis ett halvt år från erhållen del av Kungl. Maj:ts beslut i ärendet, till civilförvaltningen inbetalade 2 000 kronor — finge vara befriade från vidare betalningsskyldighet i förevarande avseende.

Arméförvaltningens tygavdelning ville för sin del hänvisa till de omständigheter, bland annat bristen på kvalificerad arbetskraft, som försvårat ett rättidigt fullgörande av ifrågavarande leverans på den i och för sig relativt korta leveranstiden, ävensom till det förhållandet att sökandena uppen-

barligen eftersträvat att i görligaste mån fullgöra avtalet. Med hänsyn härtill och då kronan efter det mer än tio år förflutit sedan domen den 24 februari 1941 vunnit laga kraft i följd av sökandenas svaga ekonomiska ställning ännu icke kunnat utfå någon del av sin fordran trots härutinnan vederbörligen vidtagna åtgärder, finge tygavdelningen tillstyrka bifall till sökandenas framställning.

Statskontoret har i utlåtande den 5 maj 1951 anfört följande.

Ehuru statskontoret med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter hyser tvekan, om tillräckliga skäl kunna anses föreligga för efterskänkande till någon del av det ådömda skadeståndsbeloppet, vill ämbetsverket icke motsätta sig, att sökandena medgivas befrielse från återstående betalningsskyldighet, därest de inom en viss kortare tid inbetala 10 000 kronor.

Departementschefen.

Vissa olyckliga yttre omständigheter av natur att de icke kunnat på förhand tagas med i beräkningen, bl. a. svårigheten att under rådande beredskapsförhållanden skaffa kvalificerad arbetskraft, synas ha medverkat till att Ytterell och Gustafsson ådragit sig betydande ersättningskyldighet gentemot kronan. Detta förhållande liksom Ytterells och Gustafssons relativt svaga ekonomiska ställning synes mig tala för ett tillmötesgående i viss utsträckning av framställningarna. Jag förordar därför att Ytterell och Gustafsson, därest de eller någon av dem inom tid som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma till försvarets civilförvaltning inbetalar 2 000 kronor, befrias från vidare ersättningskyldighet i förevarande fall.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ingenjörerna E. K. Ytterell och E. M. Gustafsson må, därest de eller någon av dem inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar 2 000 kronor, befrias från återstående skadeståndsskyldighet till kronan på grund av rådhusrättens i Eskilstuna dom den 24 februari 1941.

8.

Med anledning av ett förre ammunitionsapateraren Erik Gunnar Johannisson övergåendet olycksfall förpliktades flaggjunkaren *Magnus Strandberg* genom rådhusrättens i Karlskrona dom den 21 mars 1950, som vunnit laga kraft, att utgiva vissa ersättningar. Sålunda skulle Strandberg till kronan utgiva dels 9 525 kronor 72 öre, som kronan för tiden till och med den 18 november 1949 erlagt till Johannisson, och dels livränta, som kronan ålagts utgiva till Johannisson, för tiden från och med den 19 november 1949 med 3 192 kronor om året, dock med avdrag för från riksförsäkringsanstalten utgående livränta. Strandberg skulle vidare utgiva till riksförsäkringsanstalten dels 2 636 kronor 33 öre, som anstalten för tiden till och med den 18 januari 1946 erlagt till Johannisson, och dels livränta, som anstalten tillerkänt Johan-

nisson, för tiden från och med den 19 januari 1946 med 1 560 kronor om året. Härjämte ålades Strandberg ersätta kronans och riksförsäkringsanstaltens kostnader å målet med 1 044 kronor 50 öre.

De närmare omständigheterna vid olycksfallet voro följande.

Marinförvaltningen anmodade i skrivelse den 21 november 1944 chefen för Blekinge kustartilleriförsvaret att låta från denne underställt artilleriammunicionsförråd avföra bland annat ett antal spetsanslagsrör, vilka skulle kasseras och sänkas, dock att ett sådant rör genom chefs försorg skulle översändas till sjöhistoriska museet i desarmerat skick. I skrivelsen framhölls, att beträffande sådana effekter, som vore avsedda att förstöras, finge — efter av marinförvaltningen i varje särskilt fall lämnat medgivande — viss kvantitet undantagas för utbildnings- eller andra ändamål, varvid framställning om sådant undantagande snarast skulle inlämnas till marinförvaltningen med angivande av de eventuella åtgärder för ammunitionens oskadliggörande, som avsåges bli vidtagna. I egenskap av arbetsledare vid kustartilleriförsvarets apteringsverkstad å Espeskär erhöll Strandberg order att vidtaga i skrivelsen angivna åtgärder och fick i samband härmed del av skrivelsen. För att åt kronan tillvarataga mässing, som annars skulle gått förlorad, lät Strandberg i strid mot föreskrifterna i skrivelsen Johannisson desarmera samtliga spetsanslagsrör. Under det Johannisson den 20 januari 1945 var sysselsatt med att desarmera sprängkapseln till ett av rören, detonerade kapseln, varvid Johannissons vänstra hand skadades.

Genom utslag den 13 februari 1945 fann regementskrigsrätten vid Karlskrona kustartilleriregemente, att Strandberg handlat i strid mot föreskrifterna i marinförvaltningens skrivelse genom att låta Johannisson desarmera rören, och dömde Strandberg för försummelse i fullgörande av tjänsteplikt till disciplinstraff.

I dom den 10 april 1946 av Stockholms rådhusrätt ålades kronan att i anledning av den skada, som vid nämnda olyckshändelse åsamkats Johannisson, till denne utgiva dels ersättning för sveda och värk samt för lyte och stadigvarande men och dels livränta, som bestämdes till 3 192 kronor för år. De belopp som kronan i sådant avseende utgivit till Johannisson uppgingo den 18 november 1949 till sammanlagt 9 525 kronor 72 öre.

Vidare har riksförsäkringsanstalten till Johannisson utgivit sjukpenning samt ersättning för läkarintyg m. m. med belopp som för tiden till och med den 18 januari 1946 utgjorde sammanlagt 2 636 kronor 33 öre samt tillerkänt Johannisson livränta för tiden från och med den 19 januari 1946 med 1 560 kronor för år.

Efter yrkande från kronans och riksförsäkringsanstaltens sida förpliktades Strandberg genom nyss omförmälda dom den 21 mars 1950 av rådhusrätten i Karlskrona att till kronan och anstalten utgiva i det föregående angivna belopp.

I en den 23 oktober 1950 dagtecknad skrift har Strandberg anhållit att av nåd bli befriad från skyldigheten att utgiva ifrågavarande skadestånd och rättegångskostnader. Strandberg har härvid anfört bland annat följande.

Regementskrigsrätten, som genom sitt utslag den 13 februari 1945 funnit

honom skyldig till tjänsteförsummelse vid fullgörande av tjänsteplikt, hade utmätt straffet till disciplinstraff av arrest utan bevakning i fyra dagar, varav syntes framgå att rätten funnit omständigheterna synnerligen mildrande. Strandberg hade då ej haft anledning räkna med att detta utslag indirekt skulle medföra sådana konsekvenser, att hela hans existens äventyrades. Han funne det honom ådömda skadeståndet icke stå i någon rimlig proportion till den ringa tjänsteförsummelse han begått. — Han vore född 1876 och gift. I pension och folkpension åtnjöte han en sammanlagd årlig inkomst av 5 733 kronor. Något egentligt kapital ägde han ej utan alla hans besparingar vore nedlagda i en honom tillhörig fastighet, taxeringsvärderad till 26 000 kronor och intecknad för 12 000 kronor. Fastigheten inrymde endast en lägenhet som disponerades av Strandberg och hans hustru. Ett exekverande av rådhusrättens dom skulle bland annat medföra, att fastigheten försåldes på exekutiv auktion varigenom hans och hans hustrus enda egentliga tillgång som de genom ett sparsamt levnadssätt under en lång följd av år strävat ihop ginge förlorad.

Riksförsäkringsanstalten, som införskaffat en handlingarna i målet bilagd utredning rörande Strandbergs ekonomiska förhållanden, vilken bestyrker de av Strandberg lämnade uppgifterna, har i ett den 7 mars 1951 avgivet utlåtande anfört bland annat följande.

Med hänsyn till de omständigheter, varunder olycksfallet inträffat, och även i betraktande av Strandbergs nuvarande förhållanden vill riksförsäkringsanstalten för sin del icke motsätta sig, att Strandberg befrias från ersättningsskyldighet gentemot riksförsäkringsanstalten i förevarande fall.

Statskontoret har i utlåtande den 4 april 1951 icke velat motsätta sig, att sökanden befrias från återstående ersättningsskyldighet, därest han inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid till kronan inbetalar ett belopp av 1 000 kronor, i det närmaste motsvarande kronans och riksförsäkringsanstaltens kostnader i målet mot sökanden.

Departementschefen.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Strandberg gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten. Han har därigenom ådragit sig omfattande ersättningsskyldighet till kronan och riksförsäkringsanstalten. Vid straffmätningen synes dock försummelsen ha bedömts icke vara av svårare art. På grund härav samt med hänsyn till Strandbergs höga ålder, hans relativt svaga ekonomiska ställning och hans långa, i övrigt väl vitsordade tjänstgöring finner jag mig böra föreslå, att ersättningsskyldigheten begränsas till att avse det belopp om 1 044 kronor 50 öre som Strandberg ålagts utgiva i ersättning för rättegångskostnader. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om tid för inbetalning av beloppet.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att flaggjunkaren Magnus Strandberg, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer erlägger 1 044 kronor 50 öre, befrias från återstående ersättningskyldighet på grund av rådhusrättens i Karlskrona dom den 21 mars 1950.

9.

Under värnpliktstjänstgöring vid Värmlands regemente skadades värnpliktige nr 1172—2—44 Alf Gunnar Rödin den 5 oktober 1945. Riksförsäkringsanstalten har enligt 1927 års militärsättningsförordning utanordnat sjukpenning och livränta m. m. till Rödin. Den ersättning anstalten utgivit till Rödin för tiden till och med den 19 januari 1951 utgör 8 580 kronor 74 öre. Den nuvarande livräntan till Rödin utgår med 1 260 kronor för år motsvarande en nedsättning av arbetsförmågan med 40 %.

Genom utslag den 16 november 1945 dömde regementskrigsrätten vid Värmlands regemente värnpliktige nr 489—2—44 Samuel John Emanuel Arvidsson för tjänsteförsummelse och vållande till Rödins kroppsskada att undergå disciplinstraff av vaktarrest i femton dagar. Enär Arvidsson vållat Rödins kroppsskada, äger riksförsäkringsanstalten regressfordran mot Arvidsson för ersättningen till Rödin.

Omständigheterna vid olyckan voro följande.

Arvidsson hade under skjutningar med kulsprutegevär den 5 oktober 1945 å regementets ena skjutbana fått order att olja in ett kulsprutegevär. Arvidsson hade därvid iakttagit, att vapnet i fråga var osäkrat, och oriktigt antagit, att vapnet var oladdat, varför han gjort en avfyring med detsamma. Härvid hade ett skott gått av och träffat Rödin i vänstra låret så att allvarliga skador uppkommit.

I en den 1 juli 1950 dagtecknad skrift har Arvidsson genom ombud hemställt att av nåd bliva befriad från återbetalningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten för vad anstalten redan utbetalat till Rödin ävensom att för all framtid bliva befriad från återbetalningsskyldighet till anstalten i förevarande hänseende. Arvidsson, som är född 1924, har härvid framhållit bland annat följande.

Han befunne sig i mycket små ekonomiska omständigheter. Han vore son till en lantbrukare, som ägde en egendom om 15 tunnland åker. Egendomen födde fem kor och en häst. Arvidsson vore hemmason och hjälpte sin fader med gårdens skötsel. Han åtnjote härför en kontant lön av 900 kronor om året och fritt vivre. Arvidsson saknade varje som helst förmåga att återbetala den ersättning, som riksförsäkringsanstalten utanordnat, och vore tyngd av bekymmer för den ekonomiska press, som alltid svävade över hans huvud genom riksförsäkringsanstaltens krav. Han komme icke att någonsin kunna åtnjuta bärning för sig själv, än mindre för en familj, om han gifte sig, så länge denna ekonomiska press hängde över honom.

Grunden till den sorgliga händelsen vore ju faktiskt, att Arvidsson endast fullgjorde en given order under sin värnpliktstjänstgöring samt att, när han

vid fullgörandet av denna order iakttog vad han själv ansåg vara största försiktighetsmått, olyckan ville att just dessa försiktighetsmått åstadkommo skadan.

Riksförsäkringsanstalten, som införskaffat en handlingarna bilagd utredning rörande Arvidssons ekonomiska förhållanden utvisande att de av Arvidsson lämnade uppgifterna äro riktiga, har den 10 januari 1951 avgivit utlåtande i ärendet. Enligt utlåtandet ville anstalten, med hänsyn till vad som upplysts om Arvidssons ekonomiska förhållanden och i betraktande av de omständigheter varunder olycksfallet inträffat, för sin del icke motsätta sig att Arvidsson befriades från all ersättningskyldighet gentemot riksförsäkringsanstalten i förevarande fall.

Statskontoret har i utlåtande den 27 januari 1951 icke velat motsätta sig bifall till vad riksförsäkringsanstalten föreslagit.

Departementschefen.

Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall vill jag icke motsätta mig att Arvidsson i enlighet med myndigheternas förslag befrias från all honom regressvis åvilande ersättningskyldighet till riksförsäkringsanstalten på grund av ifrågavarande olyckshändelse. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Samuel John Emanuel Arvidsson befrias från honom på grund av ifrågavarande olycksfall regressvis åvilande ersättningskyldighet till riksförsäkringsanstalten.

10.

Under värnpliktstjänstgöring vid Västernorrlands regemente skadades värnpliktige nr 321—67—40 Domeij den 30 maj 1941. Riksförsäkringsanstalten har enligt 1927 års militärsättningsförordning utanordnat sjukpenning och livränta m. m. till Domeij. Den ersättning anstalten utgivit till Domeij för tiden till och med den 19 september 1951 utgör 2 833 kronor 89 öre. Livräntan till Domeij utgår nu med 240 kronor för år.

I anledning av det inträffade dömdes vicekorpralen *Gustav Arne Granell* av krigsrätten vid Västernorrlands regemente genom utslag den 9 juni 1941 till disciplinstraff av vaktarrest i femton dagar för vårdslöshet vid fullgörande av tjänsteplikt. På grund av den vårdslöshet, som enligt utslaget ligger Domeij till last, äger riksförsäkringsanstalten regressfordran mot Granell för ersättningen till Domeij.

Genom regementskrigsrättens utslag den 30 oktober 1941 ålades Granell att till Domeij utgiva ersättning för sveda och värk med 250 kronor.

Omständigheterna vid olyckan voro följande.

Under vakttjänst förevisade Granell för en värnpliktig den pistol med vilken Granell var utrustad. Granell som trodde att vapnet var oladdat

gjorde en mantelrörelse och därefter en avfyring. Därvid brann ett skott av och träffade Domeij i högra benet. Granell hade ej erhållit någon utbildning i handhavandet av pistol.

I en den 22 mars 1951 dagtecknad skrivelse har Granell anhållit att av nåd bliva befriad från ifrågavarande ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten. Han har därvid anfört att han till Domeij erlagt det honom enligt krigsrättsutslaget den 30 oktober 1941 tillkommande skadeståndet å 250 kronor. Ersättningsskyldigheten till riksförsäkringsanstalten såge han sig emellertid ingen möjlighet att fullgöra enär han icke hade någon annan tillgång än den arbetsinkomst, som han kunde förskaffa sig som lagerbiträde.

Riksförsäkringsanstalten, som införskaffat en ärendet bilagd utredning angående Granells ekonomiska förhållanden, har den 1 augusti 1951 avgivet utlåtande över framställningen.

Av den ekonomiska utredningen inhämtas, att Granell, som är född år 1920, är gift men icke har några barn. Han uppbär som lagerbiträde en lön av 133 kronor i veckan. Hans hustru uppbär såsom sjukvårdsbiträde en lön av 530 kronor i månaden. Han har skulder för på avbetalning inköpta kläder med 200 kronor, som han avbetalar med 40 kronor i månaden.

Riksförsäkringsanstalten har anfört, att anstalten med hänsyn till vad som framkommit vid den ekonomiska utredningen och i betraktande av de omständigheter, varunder olycksfallet inträffat, icke för sin del vill motsätta sig, att Granell befrias från all ersättningsskyldighet gentemot riksförsäkringsanstalten i förevarande fall.

Statskontoret har i ett den 11 augusti 1951 avgivet utlåtande för sin del ansett omständigheterna i förevarande ärende icke vara av sådan beskaffenhet, att de motiverade ett helt efterskänkande av kronans fordran. Ämbetsverket föresloge för sin del att Granell, därest han före viss av Kungl. Maj:ts bestämd tid inbetalade ett belopp av lägst 500 kronor, befriades från återstående ersättningsskyldighet.

Departementschefen.

Av handlingarna i målet framgår att Granell för den vaktjänstgöring varunder olyckshändelsen inträffade hade utrustats med pistol utan att han tidigare erhållit utbildning i handhavandet av detta vapen. Viss person kan icke, i allt fall numera, göras ansvarig för detta förhållande, vilket bidragit till olyckshändelsen. Vidare synes mig den omständigheten att Granell till den skadade Domeij utbetalat ådömt skadestånd böra uppmärksammas. Enligt vad som under hand inhämtats väntar Granells hustru nedkomst i maj månad detta år. Hon torde därför åtminstone under det närmaste året icke kunna nämnvärt bidra till familjens uppehälle. Under hänvisning till det anförda förordar jag i likhet med riksförsäkringsanstalten, att Granell befrias från all ersättningsskyldighet gentemot riksförsäkringsanstalten i före-

varande fall. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Gustav Arne Granell befrias från honom på grund av ifrågasatt olyckshändelse regressvis åvilande ersättningsskyldighet till riks försäkringsanstalten.

11.

Genom Svea hovrätts dom den 27 april 1951 förpliktades kronan och *underofficerskåren vid Göta pansarlivgarde* att ersätta maskinisten S. G. W. Jansson hans kostnader för anskaffande av ett utlåtande från statens provningsanstalt med 1 143 kronor 60 öre. Utlåtandet hade av Jansson åberopats i fullföljd talan mot rådhusrättens i Enköping dom den 21 november 1950 i mål mellan kronan och underofficerskåren, å ena, samt Jansson, å andra sidan.

I en den 21 september 1951 dagtecknad skrift har underofficerskåren anhållit att av nåd bliva befriad från betalningsskyldighet till kronan, som utbetalat ersättning till Jansson i anledning av hovrätts dom.

Underofficerskåren har härvid anfört följande.

Vid Göta pansarlivgarde inträffade den 25 december 1947 ett missöde i det att den byggnad vari regementets underofficersmäss är inrymd vattenskadades på grund av att vissa ledningar i den värmetekniska anläggningen i nämnda byggnad vattenfylldes och frusit sönder. Härvid förstördes ett underofficerskåren tillhörigt tobakslager till ett värde av 208 kronor. På grund av de skador, som uppstått i byggnaden, blev det ett avbräck i mäsrörelsen, vilket förorsakade en minskad inkomst av denna, beräknad till 352 kronor. Räkning å ifrågasatt skadeersättning tillställdes fortifikationsförvaltningen.

Sedermera framställde kronan i samband med åtal skadeståndsanspråk mot Jansson som då var maskinist vid regementet. Vid målets handläggning inför rätten kom underofficerskåren att jämte kronan stå såsom målsägare. Genom rådhusrättens i Enköping dom den 21 november 1950 förpliktades Jansson att utbetala skadeståndersättning till kronan med 10 696 kronor 36 öre samt till underofficerskåren med 559 kronor. Genom Svea hovrätts dom den 27 april 1951 upphävdes rådhusrättens dom och ogillades åklagarens och målsägandenas mot Jansson i målet förda talan. Genom hovrätts dom förpliktades kronan och underofficerskåren solidariskt att ersätta Jansson hans kostnader för anskaffande av utlåtande från statens provningsanstalt med 1 143 kronor 60 öre.

När underofficerskåren i vederbörlig ordning hänvände sig till fortifikationsförvaltningen med framställning om skadeersättning, var kåren av den uppfattningen, att frågan om ersättning skulle handläggas såsom ett mellanhavande mellan denna myndighet och kåren.

Från fortifikationsförvaltningen meddelades emellertid ingenting i ärendet, och först genom en kallelse till rådhusrätten i Enköping fick kåren kännedom om att ärendet hänskjutits till domstol och att kåren därvid upptagits såsom särskild målsägare. Underofficerskåren kunde givetvis i detta skede ha underlåtit att föra någon talan i målet. Att detta ej blev fallet, berodde givetvis bland annat på den omständigheten, att man ansåg sig kunna räkna med att kronan skulle stå för eventuella kostnader i målet, eftersom det var

till fortifikationsförvaltningen som kåren hade vänt sig med ersättningsanspråket.

Därest kåren nu skulle nödgas att med kronan dela berörda kostnader med 571 kronor 80 öre, skulle det innebära ett ytterligare ekonomiskt bakslag för kåren utöver den förlust som åsamkats genom vattenskadan.

Fortifikationsförvaltningen, som i ärendet inhämtat yttrande från advokatfiskalen hos försvarets civilförvaltning, har med överlämnande av ansökningen den 20 november 1951 avgivit yttrande.

Advokatfiskalen har i sitt den 9 oktober 1951 avgivna yttrande anfört bland annat följande.

Det belopp, 1 143 kronor 60 öre, som kronan och underofficerskåren förpliktats att solidariskt ersätta Jansson, hade av fortifikationsförvaltningen utbetalts till Janssons ombud, varefter advokatfiskalen på uppdrag av fortifikationsförvaltningen anmodat underofficerskåren att till kronan inbetala hälften av nämnda belopp eller 571 kronor 80 öre. Därvid hade man utgått ifrån att, oaktat frågan huru ifrågavarande kostnader skulle fördelas mellan kronan och underofficerskåren icke blivit av domstol prövad, underofficerskårens andel i kostnaderna under inga omständigheter kunde vara större än kronans. Någon invändning från underofficerskårens sida om hälftindelning syntes icke ha framställts. Jämlikt 31 kapitlet 7 § rättegångsbalken hade emellertid underofficerskåren kunnat påyrka domstols prövning av frågan huru kostnaderna mellan kronan och underofficerskåren skulle fördelas. Därest en sådan prövning kommit till stånd, vore det tänkbart att såsom grund för fördelningen ansetts gälla den andel kronan och underofficerskåren ägt i själva saken och att kostnaderna fördelats på sådant sätt att kronan haft att svara för ett mångdubbelt större belopp än underofficerskåren.

Under åberopande av det anförda och då kronan kunde behöva åberopa förenämnda utlåtande från statens provningsanstalt som bevismedel i samband med framställande av ersättningskrav mot entreprenören för ifrågavarande anläggning, tillstyrkte advokatfiskalen bifall till underofficerskårens framställning.

Fortifikationsförvaltningen tillstyrkte under åberopande av vad advokatfiskalen anfört bifall till framställningen.

Statskontoret har i utlåtande den 28 november 1951 med hänsyn till föreliggande omständigheter icke velat motsätta sig bifall till framställningen.

Departementschefen.

På grund av vad i ärendet upplysts angående tillkomsten av kronans fordran hos underofficerskåren anser jag starka billighetsskäl tala för bifall till kårens framställning. I likhet med myndigheterna finner jag sålunda att underofficerskåren vid Göta pansarlivgarde bör befrias från betalningsskyldighet till kronan i förevarande fall.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att underofficerskåren vid Göta pansarlivgarde befrias från kåren på grund av Svea hovrätts dom den 27 april 1951 regressvis åvilande ersättningskyldighet till fortifikationsförvaltningen.

12.

Under tjänstgöring som kompanikvartermästare vid ett stabskompani ur Västerbottens regemente förlorade fanjunkaren i Västerbottens regementes reserv *E. H. Forsberg* mellan den 12 och den 13 oktober 1950 på outrett sätt 500 kronor av till honom utlämnat förskott å 2 670 kronor 50 öre avsett för utbetalning av penningbidrag till utryckande värnpliktiga.

De närmare omständigheterna voro följande.

Forsberg avhämtade den 12 oktober 1950 omkring kl. 16.30 å regementets kassaavdelning 2 670 kronor 50 öre för utbetalning av penningbidrag till utryckande värnpliktiga och påbörjade omedelbart därefter utbetalningarna. Dessa pågingo till omkring kl. 18.00 varefter uppehåll gjordes till omkring kl. 02.00 natten till den 13 oktober, då utbetalningarna åter påbörjades och utan uppehåll pågingo till kl. 08.00. Forsberg hade därefter förskottsmedlen i ett kassaskrin av plåt med låsanordning. Skrinet placerade han i ett manskapsskåp som låstes. På kvällen den 13 oktober, när Forsberg slutat tjänstgöringen för dagen, medförde han kassaskrinet till sin bostad för att göra en preliminär översyn av kassan. Påföljande dag upptäckte han, att det saknades en bunt med femkronorssedlar, sammanlagt 500 kronor. Härom under rättade Forsberg omedelbart kompanichefen. Forsberg, som hela tiden ensam ombesörjt utbetalningarna och ensam handhaft kassan, uppgav sig vara säker på att felräkning icke förekommit vid mottagandet av pengarna å kassaavdelningen, enär han själv genomräknat beloppet. Under utbetalningarna hade det hänt att Forsberg gång efter annan varit nödsakad lämna sin plats för att lämna upplysning rörande någon detalj å annat ställe i expeditjonsrummet. Ehuru Forsberg när han lämnat sin plats brukat lägga igen locket till kassaskrinet men icke låsa detta, vore det möjligt, att han vid något tillfälle glömt att lägga igen locket, varför det enligt Forsbergs förmenande kunde tänkas, att någon i ett obehövt ögonblick tillägnat sig sedelbunten ur kassaskrinet. Forsberg uppgav, att pengarna under inga omständigheter förkommit medan kassaskrinet förvarades i hans bostad.

Sedan försvarets civilförvaltning i beslut den 5 juni 1951 icke funnit, att beloppet förkommit under sådana omständigheter, att Forsberg därigenom skulle kunna undgå ersättningsskyldighet, och därför anmodat Forsberg att inbetala beloppet till regementets kassaavdelning, har Forsberg i skrivelse den 27 juni 1951 hemställt, att civilförvaltningens beslut måtte undanröjas och kronan vidkännas förlusten. Som skäl härför har Forsberg anfört bland annat följande. Han hade vid ifrågavarande tillfälle tjänstgjort i en följd, med korta uppehåll för måltider, från kl. 05.00 den 12 oktober till kl. 21.00 den 13 oktober. Han var under hela avrustningstiden sjukskriven i hemmet på grund av brännskada i ena foten. Då någon ersättare med tillräcklig erfarenhet att tjänstgöra som kompanikvartermästare icke funnits att tillgå, hade Forsberg likväl föredragit att själv ombesörja avrustnings- och avvecklingsarbetet. Utbetalningarna hade på grund av olämpliga lokaler skett under svåra förhållanden.

Försvarets civilförvaltning har i yttrande den 28 augusti 1951 anfört följande.

Försvarets civilförvaltning har från chefen för Västerbottens regemente infordrat utredning angående sökandens ekonomiska förhållanden. Av ifrågavarande utredning framgår, att sökanden, som är född år 1910, är anställd som kontorist i lönegrad Ca 13 vid lotsverket, att han är gift och i äktenskapet har fyra minderåriga barn samt att hans skulder enligt hans egen uppgift uppgå till 3 000 kronor.

Sökanden har enligt civilförvaltningens mening gjort sig skyldig till försummelse vid sitt handhavande av förskottsmedlen genom att icke tillse att kassaskrinet varit låst eller utom räckhåll för obehöriga, när han varit nödsakad att avlägsna sig till annat ställe i expeditjonsrummet. Med hänsyn till sökandens svaga ekonomiska ställning och hans vid ifrågavarande tillfälle stora arbetsbörd samt till att utbetalningarna till de värnpliktiga synbarligen skett under svåra förhållanden, anser sig civilförvaltningen emellertid böra tillstyrka viss nedsättning av ersättningskyldigheten. Civilförvaltningen föreslår sålunda, att sökanden befrias från återstående ersättningskyldighet, därest han till ämbetsverket inom viss, av Kungl. Maj:t fastställd tid inbetalar förslagsvis 100 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 3 oktober 1951 anfört, att, ehuru vissa omständigheter måhända skulle kunna anses tala för en nedsättning, statskontoret dock av principiella skäl ansåge sig för sin del icke kunna tillstyrka bifall till framställningen.

Departementschefen.

I likhet med försvarets civilförvaltning anser jag att Forsbergs ersättningskyldighet med hänsyn såväl till omständigheterna vid förlusten av beloppet som till hans ekonomiska förhållanden bör nedsättas. Jag förordar därför, att Forsberg, därest han inom tid som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma till kronan inbetalar 200 kronor, befrias från vidare ersättningskyldighet i förevarande hänseende.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att fanjunkaren E. H. Forsberg, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar 200 kronor, befrias från vidare ersättningskyldighet enligt försvarets civilförvaltnings beslut den 5 juni 1951.

13.

Genom brev den 22 juni 1944 till dåvarande statens arbetsmarknads-kommission meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser rörande ersättning för vissa oriktigt utbetalda familjebidrag m. m. att gälla fr. o. m. den 1 juli 1944 t. o. m. den 30 september 1945. Bestämmelserna inneburo bland annat följande. Ersättning kunde utgå till kommun för icke i vanlig ordning gottgjord oriktig utbetalning av familjebidrag enligt 1940 eller 1942 års krigsfamiljebidragsförordningar samt hemortslön enligt den senare förordningen. Förutsättning för ersättning var, att denna föranletts av när-

mare angivet felaktigt förfarande av militär myndighet, vilket familjebidragsnämnden icke skäligen bort inse ha förelegat. Ändock att fråga icke var om sådant felaktigt förfarande kunde ersättning utgå för oriktig utbetalning som skett före den 1 mars 1943, därest det med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet måste anses uppenbart, att familjebidragsnämnden icke kunnat undgå den oriktiga utbetalningen. Förutsättning för ersättning var vidare, bland annat, att familjebidragsnämnden på statsverket överlät sin fordringsrätt mot värnpliktig, dennes familjemedlem eller annan betalningsmottagare samt att familjebidragsnämnden förband sig att lämna statsverket erforderligt biträde vid dess utkrävande av fordringsrätt, som överlätits å statsverket. Fråga om ersättning skulle avgöras av dåvarande statens arbetsmarknadskommission, vilken hade att bevaka kronans rätt mot den värnpliktige samt mot familjemedlem eller annan betalningsmottagare. Statsverkets återkravs rätt mot betalningsmottagare borde icke göras gällande, där ej jämväl ansvarstalan ansågs böra föras eller eljest särskilda skäl därtill föranledde, och ej heller i vidare mån än att de kostnader, som kunde förutsättas bli förbundna med återkravs rättens utövande, stodo i skäligt förhållande till vad som kunde förväntas bli återbetalt. Vid bedömande av huruvida återkravs rätten borde göras gällande fick hänsyn jämväl tagas till de ömmande omständigheter, som kunde föreligga i fråga om den återbetalningsskyldiges förhållanden. Arbetsmarknadskommissionen ägde inom sitt område utfärda de ytterligare föreskrifter och anvisningar i ämnet, som kunde befinnas erforderliga.

Med stöd av sistnämnda bemyndigande utfärdade statens arbetsmarknadskommission den 15 november 1944 anvisningar angående ersättning av statsmedel för familjebidrag och hemortslön, som oriktigt utbetalats. Här uttalades i fråga om återkravsåtgärder bland annat, att familjebidragsnämndens skyldighet att lämna statsverket erforderligt biträde vid dess utkrävande av fordringsrätt, som överlätits å statsverket, i första hand innebure, att familjebidragsnämnd dels sökte förmå vederbörande till frivillig återbetalning, dels ock fortfarande tillvaratoge förefintliga möjligheter vid innehållande enligt 38 § krigsfamiljebidragsförordningen. Härmed åsyftades 38 § i 1932 års krigsfamiljebidragsförordning, vilket stadgande nu motsvaras av 38 § i 1946 års familjebidragsförordning. Enligt dessa bestämmelser må, om familjebidrag uppburits med för högt belopp eller för längre tid än som vederbort, i avräkning å vad som för mycket utgått innehållas skäligt belopp av därefter förfallande bidrag.

Genom brev den 30 juni 1947 till försvarets socialbyrå angående riksdagens skrivelse nr 399 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avveckling av beredskapen m. m., såvitt rör fråga om oriktigt utbetalade familjebidrag m. m., förordnade Kungl. Maj:t — under erinran att åliggandet att vara tillsynsmyndighet enligt gällande familjebidragsförordning överförts från statens arbetsmarknadskommission till försvarets socialbyrå — att de genom beslutet den 22 juni 1944 meddelade bestämmelserna rörande ersättning till kommun för oriktigt utbetalade familje-

bidrag m. m. skulle äga giltighet jämväl efter den 30 september 1945 och tills vidare, med den ändringen att, i fall där felaktigt förfarande icke låge vare sig militär myndighet eller kommun till last, ersättning skulle kunna utgå för oriktig utbetalning, som skett före den 1 juli 1946.

Försvarets socialbyrå har i skrivelse den 21 april 1951 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte meddela föreskrift att vid de utbetalningar av familjebidrag avseende tid före den 1 juli 1946, som jämlikt omförmälda brev den 22 juni 1944 och den 30 juni 1947 gottgjorts av statsmedel, må bero.

Socialbyrån har framhållit, att i fråga om förevarande, redan beviljade ersättningar frivilliga inbetalningar knappast mera syntes förekomma. Såsom framginge av brevet den 22 juni 1944 borde återkravs rätt mot betalningsmottagaren icke göras gällande, där ej jämväl ansvarstalan ansåges böra föras eller eljest särskilda skäl därtill föranledde. I betydande omfattning vore ansvar numera preskriberat. Att nu göra en mera allmän förnyad undersökning rörande de olika förutsättningarna för återkrav hos berörda värnpliktiga och mottagare borde icke ifrågakomma redan av den anledningen, att kostnaderna därför måste förutsättas bli avsevärt högre än det belopp, som möjligen skulle kunna återvinnas.

Socialbyrån har härefter närmare berört förutsättningarna för statsbidrag för s. k. tekniskt felaktiga utbetalningar av familjebidrag och härom anfört i huvudsak följande.

I de fall då felaktigt förfarande ej låge militär myndighet till last men familjebidragsnämnden ej heller felat syntes återkravs rätt mot värnpliktig eller betalningsmottagare i allmänhet icke föreligga. I fråga om dylika tekniska felaktigheter ävensom i vissa andra fall kunde återkravs rätt endast grundas på att vederbörande insett eller bort inse att felaktighet förelupit vid utbetalningen av bidraget. En dylik fråga kunde ofta avgöras endast efter domstols prövning.

Socialbyrån har anfört vissa andra omständigheter som föranleda svårigheter att göra efterkrav gällande, och härom närmare anfört följande.

I vissa fall föreligger icke återbetalningsskyldighet, enär den värnpliktige och (eller) betalningsmottagaren varit i god tro vid bidragets utkvitterande.

Beträffande de fall där ett återkrav skulle grundas på att den värnpliktige eller betalningsmottagaren anses ha brustit i sin skyldighet att fullgöra honom åvilande anmälningsskyldighet rörande förhållanden, som påverka bidrag, kan erinras att, om vederbörande påstår att skyldigheten fullgjorts, det kan vara svårt eller till och med omöjligt att visa eller ens göra sannolikt att påståendet är oriktigt.

Möjligheten till återvinning begränsas vidare därav att hänsyn skall tagas till »ömmande omständigheter». Härvid kommer framförallt vederbörandes ekonomiska förhållanden i betraktande. Men hänsyn torde också böra tagas till andra förhållanden, exempelvis att den värnpliktige visserligen gjort sig skyldig till viss försumlighet men att bidraget kommit fränskild hustru till godo, vilken — även om hon kan anses ha förmåga att återbetala — icke är skyldig göra detta.

Även om i vissa fall såväl återbetalningsskyldighet som viss förmåga att fullgöra denna skulle föreligga, skulle enligt socialbyråns mening ett verk

ställande numera av återkrav i nu förevarande äldre fall i allmänhet vara ägnat att väcka reaktion hos den allmänna opinionen; man torde anse, att man icke bör längre vidhålla dessa krav från beredskapsåren.

Vad angår möjligheten för vederbörande myndighet att jämlikt 38 § familjebidragsförordningen innehålla viss del av utgående familjebidrag har socialbyrån anfört, att denna fråga aktualiserats genom att äldre värnpliktiga numera inkallades till repetitionsövningar och i samband därmed beviljades familjebidrag. Vissa skäl kunde anföras för att innehållande skulle ske. Emellertid syntes de skäl som kunde anföras mot ett innehållande väga tyngre. Socialbyrån har härom anfört i huvudsak följande.

De värnpliktiga, för vilka de ekonomiska förhållandena äro bäst, söka icke eller beviljas i vart fall icke familjebidrag, och för dessa kan följaktligen innehållande icke ifrågakomma. I vissa fall ha bidrag felaktigt utgått för personer — exempelvis föräldrar eller fränskild hustru — som numera icke äro familjemedlemmar, medan ett innehållande skulle drabba den värnpliktiges nuvarande hustru och minderåriga barn. Icke heller torde det böra ifrågakomma att, även om den värnpliktige tidigare, kanske 1942 eller 1943, uppburit för högt bostadsbidrag, helt eller delvis innehålla det bostadsbidrag, som nu beviljas.

Slutligen må framhållas att, därest innehållande kommer att ske, dylikt förfarande torde bliva delvis slumpartat. Härvid må framhållas, att olika familjebidragsnämnder ha helt olika organisatoriska förutsättningar för att kunna iakttaga föreliggande återkrav utan att bidragens bestämmande och utbetalande oskäligt fördröjas, samt att i de fall, där den värnpliktige flyttat från en kommun till en annan, fråga om innehållande över huvud taget icke torde uppkomma.

Enligt socialbyråns framställning avse de beslut om ersättning, för vilka redogörelse lämnats i det föregående, så gott som uteslutande oriktiga utbetalningar som hänföra sig till tiden för den förstärkta försvarsberedskapen och dennas avveckling, d. v. s. tiden före den 1 juli 1946. Till en mycket ringa del är dock fråga också om oriktiga utbetalningar som avse tiden den 1 juli 1946—den 31 december 1947. Huru stor denna del är anses icke utan ett synnerligen omfattande arbete kunna närmare angivas.

Socialbyrån har anfört, att man vid bedömandet av fråga om återkrav möjligen borde göra skillnad mellan å ena sidan utbetalningar som avse tid före den 1 juli 1946 och å andra sidan sådana som avse tid därefter. För en dylik skillnad kunde tala bland annat den längre tid, som förflutit beträffande förenämnda utbetalningar, tjänstgöringens olika art samt de i vissa avseenden olika system, som rått i fråga om underrättelseförfarandet mellan truppregistreringsmyndigheter och familjebidragsnämnder rörande de värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden.

Såsom närmare framgår av socialbyråns skrivelse och därvid fogade handlingar uppgå de i förevarande ordning utbetalade ersättningarna — efter avdrag av återbetalade belopp — till omkring 1 200 000 kronor. Socialbyrån har erinrat om att familjebidrag och hemortslön för tiden för den förstärkta försvarsberedskapen och dennas avveckling utanordnats med sammanlagt omkring 1 500 000 000 kronor.

Statskontoret har i ett den 6 juni 1951 avgivet utlåtande anfört, att de kostnader och det administrativa besvär, som kunde förutsättas bli förbundna med ytterligare bevaknings- och indrivningsåtgärder, enligt statskontorets mening knappast syntes komma att stå i skäligt förhållande till vad som kunde beräknas bli återbetalt. I betraktande därav och med hänsyn jämväl till de inskränkningar, som av statsmakterna fastställts beträffande frågan, i vilken omfattning statsverket borde utöva sin regressrätt, ville ämbetsverket icke motsätta sig bifall till den föreliggande framställningen, vilken syntes förutsätta riksdagens medverkan.

Departementschefen.

Enligt de redogörelser för verksamheten på ifrågavarande område som för olika tidsperioder lämnats, äro numera samtliga de ärenden avgjorda, som avse utgivna bidrag under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen och dennas avveckling. Anledning finnes till antagande, att några ytterligare ärenden som avse denna tid icke skola uppkomma. De av socialbyrån anförda skälen för att nu icke göra återkrav gällande beträffande före den 1 juli 1946 oriktigt utbetalade familjebidrag synas mig bärande. Jag finner också i likhet med statskontoret, att de kostnader och det administrativa besvär som skulle bli förbundna med ytterligare återvinningsåtgärder knappast skulle komma att stå i rimlig proportion till de medel som kunde bli återbetalda.

Under hänvisning till det anförda får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vid de av statsmedel med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1944 och den 30 juni 1947 gottgjorda oriktiga utbetalningar av familjebidrag m. m., som avse tid före den 1 juli 1946, må bero.

14.

I propositionerna 1950:74 (punkt 10 av utdrag av protokollet över försvarsärenden för den 3 februari 1950) och 1951:57 (punkt 11 av utdrag av protokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1951) hemställde min företrädare i ämbetet om bemyndigande att medgiva försvarets civilförvaltning att i samråd med vederbörande ämbetsverk, som med avseende å varje fordran vore att betrakta som huvudman, utan hinder av gällande bestämmelser avskrivna vissa av försvarets civilförvaltning i framställningar den 9 augusti 1949 respektive den 18 juli 1950 angivna fordringar. Riksdagen lämnade (i skrivelser 1950:107 respektive 1951:84) de sålunda begärda bemyndigandena. Civilförvaltningen anmälde samtidigt i nämnda skrivelser, att ämbetsverket hade för avsikt att underställa Kungl. Maj:ts prövning och avgörande jämväl frågan om avskrivning av de ytterligare fordringar av ifrågavarande slag som i fortsättningen kunde uppkomma.

I skrivelse den 7 augusti 1951 har försvarets civilförvaltning med överlämnande av en promemoria jämte förteckning över 142 indrivningsärenden å ett fordringsbelopp av sammanlagt 1 263 kronor 77 öre hemställt om be- myndigande att, då beträffande dessa fordringar föreläge sådana omständig- heter att avskrivning syntes böra ske, i samråd med vederbörande centrala förvaltningsmyndighet utan hinder av gällande bestämmelser avskriva de i förteckningen upptagna fordringarna. Fordringsbeloppen variera mellan 1 krona 10 öre och 44 kronor 60 öre samt avse i allmänhet förkommen materiel.

Departementschefen.

Enligt vad min företrädare i ämbetet framhöll i propositionen 1950:74 medgiva icke gällande avskrivningsregler avskrivning av fordran varom här är fråga utan att ytterligare tidskrävande och kostsamma åtgärder i syfte attindriva fordringarna först vidtagits utan resultat. Icke heller kan åt Kungl. Maj:t budgetårsvis lämnat bemyndigande att avgöra frågor om av- stående av fordringsrätt anses omfatta även dessa ärenden. Förslag till be- stämmelser angående förenklad avskrivning av vissa fordringar har numera utarbetats och torde efter remiss till vederbörande myndigheter komma att föreläggas riksdagen. I avvaktan på riksdagens godkännande av ett dylikt förenklat avskrivningsförfarande finner jag emellertid, att civilförvaltningen bör lämnas medgivande att i samråd med det ämbetsverk, som med avseende å varje särskild fordran är att betrakta såsom huvudman, avskriva de i före- varande framställning avsedda fordringarna.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva försvarets civilför- valtning att — beträffande envar fordran i samråd med det äm- betsverk som är att betrakta som huvudman med avseende å fordringen — utan hinder av gällande bestämmelser avskriva i civilförvaltningens framställning den 7 augusti 1951 avsedda fordringar till ett sammanlagt belopp av 1 263 kronor 77 öre.

Med bifall till vad föredragande departementschefen så- lunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—14 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Per Kourtzman.

Bilaga.

Förteckning över av Kungl. Maj:t under år 1951 avgjorda, helt eller delvis bifallna ärenden angående befrielse från ersättningskyldighet.

Sökande	Grund för ersättningskyldighet	Av domstol utdömt belopp	Kungl. Maj:ts beslut	
			Dag	Beslutets innebörd
1	2	3	4	5
Furiren vid Stockholms örlogsstation P. K. Nestor	Skador å en kronan tillhörig cementponten	223 kr. 61 öre för skadorna och 25 kr. för rättegångskostnader	9/2	Befrielse mot inbetalning av ersättningen för rättegångskostnaderna
Värnpliktige S. G. Bäckström	Skador å bilmotor (sönderfruset motorblock)	526 kr. 50 öre	17/6	Hel befrielse
Överfuriren vid Upplands regemente G. E. Persson	Skador å en kronan tillhörig värmeledning	900 kr. jämte 5 % ränta för skadorna och 135 kr. 55 öre för rättegångskostnader	17/6	Befrielse mot inbetalning av 150 kr. av skadeståndet samt ersättning för rättegångskostnaderna
Förre flaggkorpralen K. S. T. Meuller	Förkommet tersur och förskingrade medel m. m.	3 633 kr. 90 öre (inbetalat 650 kr.)	17/6	Befrielse mot inbetalning av ytterligare 1 500 kr.
Sammanstättaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori L. L. Ahlbin	Genom eldsvåda uppkomna skador i en oljebod	375 kr.	9/11	Hel befrielse
Förre furiren vid Göta trängkår B. E. G. Åström	Skador å en kronan tillhörig bil m. m.	3 304 kr. 60 öre jämte 5 % ränta	9/11	Befrielse mot inbetalning av 800 kr.
Värnpliktige K. G. I. Persson	Förkommen bilpre senning	80 kr.	9/11	Hel befrielse
Folkskolläraren K. G. V. Ericsson och civilanställd chauffören N. O. E. Jakobsson	Skador å en kronan tillhörig lastbil m. m.	2 721 kr. 25 öre (solidariskt ansvar)	16/11	Hel befrielse
G. A. Hedlund	Från kronans förråd olovligen tillgripet gods	2 813 kr. för godset och 30 kr. för rättegångskostnader	21/12	Befrielse mot inbetalning av 1 500 kr.
Förre uppborrdsman- nen N. G. R. Åkerlund	Av Åkerlund till förre kontoristen B. H. Hall överlämnade och av denne förskingrade uppborrdsmedel	540 kr. 35 öre jämte 5 % ränta (solidariskt ansvar)	21/12	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.